

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1915 kl. 11 f. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 17 i
anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående inrättande av ett statens tryckeri.*

I en inom andra kammaren avgiven och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion nr 162 har herr Ingvarson m. fl. hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande inrättande av ett statens tryckeri för utförande av i första rummet statens eget tryck samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning».

Motionen.

Rörande den allmänna motiveringen för denna hemställan ha motionärerna hänvisat till motion nr 277 i andra kammaren vid 1914 års första riksdag. Beträffande vad motionärerna nu därutöver anført får utskottet hänvisa till motionen.

På grund av framställning från andra kammarens ovan nämnda utskott hava ett antal ämbetsverk anbefallts avgiva yttrande över den väckta motionen, och hänvisas i fråga om dessa yttranden till omnämnda utskotts utlåtande, där de såsom bilagor återfinnas (2—11). Som bilaga 1) har där även intagits fullmäktiges i riksgäldskontoret år 1913 avgivna yttrande angående inrättande av en statens tryckeri-expedition m. m., och som bilaga 12) och 13) till nämnda utskott inkomna utlåtanden från boktryckarkammaren (svenska boktryckarför- eningens affärssektion) och från svenska typografförbundets styrelse.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande var av följande lydelse:

»Huvudsyftet med den förevarande motionen är att nedbringa kostnaderna för statens tryck, vilka ju uppgå till högst avsevärda belopp —

*Andra
kammarens
utskott.*

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 12 saml. 1 avd. 16 häft. (Nr 17.) 1

enligt en år 1913 av inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga verkställd uppskattning omkring 2 miljoner kronor årligen. Såväl av ämbetsverkens ovannämnda yttranden som av Kungl. Maj:ts till 1913 års riksdag avlåtna proposition angående inrättande av en statens tryckeriexpedition framgår önskvärdheten av att åtgärder vidtagas för vinnande av detta syfte. Frågan har även, såsom motionärerna erinrat om, tidigare varit föremål för riksdagens prövning, utan att det dock lett till något resultat. Den år 1913 inom andra kammaren väckta motionen om inrättande av ett statstryckeri blev av kammaren avslagen, under hänvisning till att man först borde söka nedbringa tryckningskostnaderna genom inrättande av en statens tryckeriexpedition, varom kungl. proposition till samma års riksdag avgivits. Denna proposition vann emellertid ej riksdagens bifall. Riksdagen uttalade visserligen, att den fann det synnerligen önskvärt, om en sådan tryckeriexpedition som den föreslagna kunde komma till stånd, men ansåg förslaget, särskilt vad lokalfrågan angick, otillräckligt utrett.

Motionärerna ha nu åter bringat på tal frågan om inrättande av ett statens tryckeri. De ha såsom de två väsentligaste anledningarna till de höga tryckningskostnaderna anfört dels bristande planmässighet vid beställningar för statens olika verk och vid tryckets fördelning på en stor mängd enskilda tryckerier, dels svårigheterna att erhålla sakkunnig kontroll av tryckeriräkningarna. Som det lämpligaste sättet att tillfredsställande ordna statens tryck ha de angivit inrättande av ett statens eget tryckeri av den omfattning, att det ensamt skulle kunna effektuera statens behov av tryck.

I de av ämbetsverken avgivna yttrandena har även vitsordats, att onödiga utgifter tillskyndas statsverket genom bristande sakkunskap inom tryckeribranschen hos de statens tjänstemän, som hava att ombesörja beställningarna av statens tryck. Beträffande åter inrättandet av ett statstryckeri av den omfattning motionärerna avse ha ämbetsverken i allmänhet ställt sig mycket betänksamma. Sålunda har det framhållits, att arbetet på statstryckeriet skulle i hög grad anhopas under riksdagstiden, då dels åtskilliga årsredogörelser m. m. från ämbetsverken, som icke tåla uppskov, dels riksdagstrycket skulle ställa mycket stora fordringar på tryckeriets prestationsförmåga. Däremot skulle tryckeriet under den övriga delen av året få en betydligt minskad arbetsbörda. Gentemot motionärernas uppfattning att arbetet borde kunna jämt fördelas på hela året, särskilt genom att blankettrycket skulle kunna utföras under tiden mellan riksdagarna, har bland annat anförts, att vid boktryck är det sättningen som kräver den mesta tiden, vid blankettryck

åter själva tryckningen, och att därför under riksdagstiden statstryckeriet skulle ha behov av ett betydande antal sättare, vilka däremot icke torde kunna beredas arbete under övriga delar av året. Detta allt under den förutsättningen, att statstryckeriet icke skulle emottaga beställningar från enskilda. Vidare har det erinrats om att det tryck för statens räkning, som nu utföres på tryckerier i landsorten, skulle ställa sig avsevärt dyrare, om det utfördes på ett stort statstryckeri förlagt till huvudstaden.

I stället ha ämbetsverken i allmänhet förordat inrättande av en statens tryckeriexpedition med den uppgift, som angivits i den till 1913 års riksdag avlåtna kungl. propositionen nr 183, nämligen att mottaga beställningar å det för statsmyndigheter i Stockholm erforderliga tryck, att därvid tillhandagå vederbörande myndigheter med råd och anvisningar i fråga om arbetenas planläggning och uppställning, att träffa avtal med tryckerierna om arbetenas utförande samt att kontrollera tryckeriräkningarna. Några ämbetsverk uttala dessutom sympatier för att vid sidan av denna tryckeriexpedition inrättades ett statstryckeri av mindre omfattning, vilket sedermera om så befunes ändamålsenligt kunde utvidgas. Riksgäldsfullmäktige och kungl. generalpoststyrelsen ha särskilt framhållit, att det kunde vara lämpligt inrätta ett statstryckeri, där allt statens värdestryck kunde utföras. Sistnämnda styrelse har ävenledes omnämnt, att den år 1909 inrättat ett mindre postverkets accidenstryckeri i Malmö, vilket lämnat gott ekonomiskt resultat och så småningom utvecklats, så att allt flera postverkets blanketter och annat tryck överlämnats till utförande av tryckeriet. Slutligen har kungl. pensionsstyrelsen framhållit, att vissa enskilda försäkringsanstalter inrättat eget tryckeri, varigenom kostnaderna för deras trycksaker kunnat nedbringas.

Utskottet finner det vara synnerligen önskvärt, att åtgärder vidtagas för vinnande av besparingar i kostnaderna för statens tryck. Huru under nu rådande förhållanden dessa kostnader nödvändigt måste bli mycket höga belyses av följande, som anförts av ovannämnda förfrågans utredning inom finansdepartementet tillkallade sakkunnige:

'Det förfaringssätt, som för närvarande råder i fråga om statens tryck, måste utan tvivel anses mindre tillfredsställande. Så länge det är överlåtet åt varje särskild myndighet, kommitté o. s. v. att själv ombestyr det behövliga trycket och att härvid vända sig till det tryckeri, som vederbörande finner lämpligt, lär i många fall vid tryckeriarbetenas beställande sparsamhetssynpunkten ej vinna behörigt

beaktande, och någon betryggande garanti för att vederbörande kommitté-sekreterare och andra tjänstemän, som hava att beställa tryck för statens räkning, härvid alltid söka betinga de billigaste priser och i allmänhet planlägga och ordna arbetena på mest ekonomiska sätt, torde icke förefinnas. I varje fall är det ju påtagligt, att de möjligheter till besparingar, som en planmässig enhetlighet i fråga om tryckeribeställningar är ägnad att medföra, icke kunna utnyttjas. Slutligen är det, såsom ovan framhållits, under nuvarande förhållanden icke gärna möjligt att åstadkomma en effektiv kontroll å tryckeriräkningarna, då en sådan givetvis förutsätter speciell sakkunskap å ifrågavarande område.'

Då utskottet sålunda för sin del tillstyrker, att en utredning kommer till stånd angående lämpligaste sättet att nedbringa kostnaderna för statens tryck, anser utskottet likväl, att samtidigt även andra vägar än den av motionärerna föreslagna böra prövas.

I första hand synes böra tagas under förnyat övervägande frågan om inrättande av en statens tryckeriexpedition med ovan nämnd uppgift, varvid man dock helt naturligt ej får förbise, att de olika ämbetsverkens berättigade krav på inflytande å utförandet av deras tryck bliva tillgodosedda.

Beträffande frågan om ett statstryckeri anser utskottet, att ett dylikt med den omfattning motionärerna föreslagit skulle stöta på avsevärda praktiska svårigheter och medföra vittgående ekonomiska konsekvenser, varför det torde vara lämpligt, att utredningen inriktas på inrättandet av ett eller flera tryckerier av mindre omfattning än den föreslagna. Givetvis böra även andra åtgärder, som kunna finnas ägnade att medföra besparing i statens tryckningskostnader, under utredningen tagas under övervägande.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, det riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huru kostnaderna för statens tryck må kunna nedbringas genom inrättande av en statens tryckeriexpedition, ett statstryckeri av lämplig omfattning eller andra anordningar, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.»

Reservation hade anmälts av herr *Thore*, som ansett, att utskottet, under hänvisning till andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 13 den 15 april 1913 samt riksdagens skrivelse nr 237 den 1 juni 1913 angående önskvärdheten av, att en statens tryckeriexpedition kunde komma till stånd, bort hemställa om avslag å den förevarande motionen.

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma för förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet uppskattar till fullo förevarande motions syftemål att, såvitt möjligt, nedbringa de högst avsevärda kostnaderna för statens tryck. För att nå detta mål ha under ärendets behandling anvisats tvenne vägar, den ena ledande till upprättandet av ett statstryckeri, den andra med en statens tryckeriexpedition som mål.

Utskottet.

Vad beträffar den förstnämnda av dessa vägar ställer sig utskottet synnerligen tveksamt, huruvida ett insläende på densamma kan vara att förorda. Utskottet kan icke annat än finna de skäl, som av de i ärendet hörda myndigheterna m. fl. anförts mot förslaget, härutinnan synnerligen vägande. Helt visst skulle enligt utskottets åsikt upprättandet av ett statens tryckeri i den omfattning motionärerna avsett bliva en för svenska staten föga vinstgivande affär, liksom motionärernas förslag, därest det skulle genomföras, utan tvivel komme att stöta på avsevärda praktiska svårigheter. I tider, då mer än eljest sparsamhet med statens medel bör iakttagas, synes visserligen behjärtansvärt att söka utvägar till begränsande av statens utgifter. En klok försiktighet torde emellertid bjuda, att icke sådana företag igångsättas, beträffande vilkas vinstavkastning så starka tvivelsmål framförts som i fråga om nu förevarande förslag.

Utskottet ansluter sig däremot helt till förslaget om inrättandet av en statens tryckeriexpedition. Kommer en sådan till stånd, torde säkerligen, såsom ock av de hörda myndigheterna vitsordats, en ganska avsevärd besparing kunna åstadkommas. En statens tryckeriexpedition torde för övrigt kunna upprättas utan allt för stora engångskostnader, en omständighet, vartill, icke minst med hänsyn till de närmast följande årens ekonomiska ovissheter, hänsyn synes böra tagas.

Med denna utskottets uppfattning är överensstämmande, att utskottet finner inrättandet av en statens tryckeriexpedition i första rummet böra komma i betraktande såsom en utväg att nedbringa ifrågakvarande kostnader.

Andra kammaren och dess vederbörande utskott ha, om ock med stora betänkligheter gentemot motionärernas förslag, i vad det avser upprättandet av ett statstryckeri, ansett sig böra i huvudsak ansluta sig till motionens hemställan.

Såsom ovan angivits delar utskottet tillfullo dessa betänkligheter. Om utskottet det oaktat icke ansett sig böra avstyrka förslaget

om utredning jämväl i denna del, beror detta på utskottets uppfattning om angelägenheten av att frågan om åstadkommande av besparingar i utgifterna för statens tryck utan dröjsmål underkastas Kungl. Maj:ts prövning och att för detta ändamål riksdagen redan nu fattar ett positivt beslut i ämnet. Med hänsyn till den långt framskridna riksdagstiden torde detta ej vara möjligt, därest första kammaren skulle fatta ett från andra kammaren i någon del avvikande beslut. Spörsmålets allsidiga utredning torde för övrigt icke ogynnsamt påverkas därigenom, att frågan om inrättandet av ett statstryckeri i lämplig omfattning jämväl föreligger till övervägande.

Under sådana omständigheter har utskottet icke velat motsätta sig, att riksdagen nu avlåter underdänig skrivelse i ämnet av det innehåll andra kammaren för sin del ansett lämpligt.

Utskottet hemställer alltså,

att första kammaren, med biträdande av andra kammarens i ärendet fattade beslut, måtte för sin del besluta, det riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huru kostnaderna för statens tryck må kunna nedbringas genom inrättande av en statens tryckeriexpedition, ett statstryckeri av lämplig omfattning eller andra anordningar, samt för riksdagen förlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 18 maj 1915.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Hammarskjöld, Hallberg, Sandler, Olaus Pettersson, Forssman, Oscar Olsson och Permansson.

Reservation

av herrar Sandler och Oscar Olsson mot viss del av utskottets motivering.